

รูปแบบที่เหมาะสมของการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่ง Suitable model of disclosure of evidence in civil cases

วุฒิศรเดช งามสามยา¹ ณัฐพล จำปาศรี¹

บทคัดย่อ

จำนวนคดีแพ่งที่ค้างการพิจารณาอยู่ในศาลเป็นจำนวนมากทั้งอัตรากำลังพลของ ผู้พิพากษาที่ไม่เพียงพอที่จะวินิจฉัยบรรดาคดีที่มาสู่ศาลอันเนื่องมาจากการเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจที่ขยายตัวขึ้น ซึ่งไม่สามารถแก้ไขโดยการเพิ่มจำนวนผู้พิพากษา เมื่อพิจารณาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทยว่าด้วยการยื่นบัญชีระบุพยาน การส่งสำเนาเอกสารให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบก่อนการสืบพยาน แม้คู่ความต้องกระทำก่อนการสืบพยานก็เป็นเพียงขั้นตอนเพื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลมิได้เร่งรัดให้กระบวนการพิจารณาของศาลรวดเร็วขึ้น ซึ่ให้เห็นว่าระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมไทยยังไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองสิทธิของคู่ความได้

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งตามกฎหมายต่างประเทศกับการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งตามกฎหมายไทยผลการศึกษาพบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศเยอรมันมีกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงก่อนการสืบพยานหลักฐาน ซึ่งกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศเยอรมันมีข้อแตกต่างกันกล่าวคือ ในประเทศสหรัฐอเมริกามีกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงที่เป็นระบบชัดเจนกำหนดไว้ในกฎหมาย แต่กระบวนการค้นหาความจริงของประเทศเยอรมันจะมีได้ก็แต่โดยความประสงค์และความยินยอมของคู่ความแต่ละฝ่ายว่าจะค้นหาข้อเท็จจริงก่อนการสืบพยานหรือไม่ ส่วนประเทศฝรั่งเศสกระบวนการค้นหาความจริงนั้นถูกกำหนดโดยกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของฝรั่งเศสที่กำหนดบทบาทให้กับผู้พิพากษาประเภทหนึ่งซึ่งเรียกว่า “le juge de la mise en état” (JME) หรือที่เรียกว่า Preparatory Judge มีอำนาจหน้าที่รวบรวมข้อมูลและเอกสารของคดีอันจะทำให้คดีอยู่ในสภาพที่พร้อมที่จะทำการพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีโดยองค์คณะผู้พิพากษา จะเห็นได้ว่า กระบวนการค้นหาความจริงของประเทศสหรัฐอเมริกา เยอรมัน และฝรั่งเศส มีจุดมุ่งหมายเพื่อพยายามขจัดความล่าช้าของการดำเนินกระบวนการพิจารณา โดยการจำกัดขอบเขตของปัญหาข้อเท็จจริงและประเด็นข้อพิพาทในคดีให้น้อยลง เป็นผลให้การพิจารณาพิพากษารวดเร็วคดีของศาลเสร็จไปจากศาลด้วยความรวดเร็ว ลดปัญหาการค้างค้ำของคดีที่รอการพิจารณาพิพากษาอยู่ในศาล

ดังนั้น รูปแบบที่เหมาะสมของการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่ง คือการนำระบบการพิจารณาคดีในศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา เยอรมัน และฝรั่งเศสเกี่ยวกับวิธีในการค้นหาข้อเท็จจริงด้วยการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนเข้าสู่กระบวนการสืบพยานในคดีแพ่งซึ่งเป็นมาตรการสำคัญที่สุดที่ทำให้คู่ความตกลงกันในประเด็นพิพาทได้เร็วขึ้น เพราะมีโอกาสตรวจสอบพยานหลักฐานของอีกฝ่ายซึ่งสามารถทำให้ประเมินสถานการณ์เชิงคดีว่าคดีจะแพ้หรือชนะ หรืออาจทำให้คู่ความประนีประนอมยอมความกันได้เร็วขึ้น ทำให้กระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการสืบพยานรวดเร็วขึ้นคดีไม่ค้างการพิจารณาของศาลอีกต่อไป

¹ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

คำสำคัญ : รูปแบบที่เหมาะสม, การเปิดเผยพยานหลักฐาน, คดีแพ่ง

Abstract

There are several cases of civil litigation pending in the court. A number of judges also are insufficient to inspect cases due to the expanding economic prosperity. The problem cannot be solved by increasing a number of judges. When a legal principle with reference to a disclosure of witness identification according to Thailand Code of Civil Procedure is cogitated, sending a copy of documents to inform to other parties must be complete before trial. Other parties must precede it before trial, which is one of steps in legal proceeding; it does not make legal proceeding more urgent. It is proven that the disclosure of evidence in the trial of the Judiciary of Thailand is deficient in protecting other parties' right.

The objective of this research was to compare between the process of evidence disclosure of civil trial under international law and under Thailand. It resulted in the fact that United States of America and Germany have process of judgment done before hearing of evidence. American process of judgment was as apparent as it was written in legislation whereas German process of judgment depended on the agreement among parties. In France, the process of judgment was defined by civil procedure of France that defined the role of one classification of judges, called "le juge de la mise en état" (JME) or Preparatory Judge. Preparatory Judge had authorities to accumulate legal information and cases so that the cases can be under adjudication by the judges. Therefore, the process of judgment of American, German and France had aims to eliminate hindrance in proceeding adjudication by narrowing the scope of the problem and disputing fewer contentious cases. As a result, the court's adjudication was completed promptly. Moreover, it reduced the backlog of cases pending in court.

Thus, taking an example from the process of adjudication and the process of evidence disclosure before civil trial from America, Germany and France was important for the agreement among parties in order to hasten the process because the opportunity of examining the other evidence could make the case that the trial would assess the situation-oriented to decide whether if it won or lost or caused the parties to compromise faster. Thus, the process of evidence disclosure would become quicker without pending.

Keywords : Suitable model, process of evidence disclosure, civil trial

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กฎหมายลักษณะพยานหลักฐานเป็นศาสตร์แห่งการค้นหาคำความจริง เพื่อเป็นหนทาง นำไปสู่เป้าหมายแห่งการระงับข้อพิพาท ศาลผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยและตัดสินคดีจะพิจารณาและพิพากษาคดีโดยอาศัยข้อเท็จจริงจากการที่คู่ความนำพยานหลักฐานต่างๆ เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล ในปัจจุบันศาลยุติธรรมไทยต้อง

ประสบกับปัญหาในการพิจารณาและพิพากษาคดี เนื่องจากปริมาณคดีแพ่งที่ขึ้นมาสู่ศาลยุติธรรมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะความเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจของประเทศตลอดหลายปีที่ผ่านมาและเมื่อประเทศไทยต้องประสบกับภาวะวิกฤตทางค่าน เศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 แต่ปรากฏว่าจำนวนผู้พิพากษามีจำกัดและไม่ได้สัดส่วนกับปริมาณคดีที่เกิดขึ้น และยิ่งไปกว่านั้นเมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 236 กำหนด ให้การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาครบองค์คณะ มีผลให้ผู้พิพากษาต้องนั่งพิจารณาคดีร่วมกันอย่างน้อย 2 คน ขึ้นไปเป็นองค์คณะ ทำให้ต้องใช้เวลาในการพิจารณาและพิพากษาคดีมากขึ้น กวาเดิม ซึ่งส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาไม่ สามารถทำได้ในระยะเวลาอันสั้น เนื่องจากข้อจำกัดในค่านงบประมาณ ประเทศไทยจึงมีความจำเป็น ต้องพิจารณาหามาตรการทางกฎหมายเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว(โสภณ รัตนกร.2545)

สำหรับในการดำเนินคดีแพ่งนั้น แม้เป็นกรณีระหว่างคู่ความสองฝ่ายซึ่งมีฐานะเท่า เทียมกันในเชิงคดี และไม่ส่งผลกระทบต่อความสงบของสาธารณะเช่นคดีอาญา แต่หลักการในการเปิดเผย พยานหลักฐานก่อนสืบพยานก็มีความจำเป็น เพื่อให้คู่ความทุกฝ่ายได้มีโอกาสทราบถึงแนวทางการต่อสู้คดี ซึ่งเป็นการค้นหาความจริงด้วย พยานหลักฐานที่มีคุณภาพ อันจะนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพใน การดำเนินคดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นแล้วจะเป็น การส่งเสริมให้กระบวนการพิจารณาคดีของศาลเป็นไปอย่างรวดเร็ว

เมื่อพิจารณาหลักการของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ซึ่งมี หลักการที่สำคัญคือ หลักการเปิดเผยพยานหลักฐานให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบก่อนมีการสืบพยาน ทั้งนี้เพื่อให้คู่ความได้มีโอกาส ทราบได้ว่า พยานหลักฐานที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะใช้อ้างเป็นพยานตน นั้นมีมากน้อยเพียงใดและสามารถ ทักล้างได้หรือไม่ เพียงใด นอกจากนี้ยังช่วยป้องกันมิให้คู่ความใช้ วิธีการปิดบังพยานหลักฐานเพื่อเอาเปรียบใน เชิงคดี หรือจู่โจมคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจนทำให้เสียหายในเชิงคดี

หลักการเปิดเผยพยานหลักฐานให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบปรากฏอยู่ในประมวล กฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่ง เช่น การเปิดเผยพยานหลักฐานด้วยการยื่นบัญชีระบุพยาน การส่ง สำเนาเอกสารให้แก่ คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบก่อนการสืบพยาน เป็นต้น อย่างไรก็ตามแม้จะปรากฏว่า มีมาตรการในการเปิดเผย พยานหลักฐานหลายประการ แต่ระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานในการ พิจารณาคดีของศาลยุติธรรมไทยยังไม่ เพียงพอที่จะคุ้มครองสิทธิของคู่ความได้ (จินตาวรรณ แสงกาญจนวนิช.2547)

ส่วนระบบการพิจารณาคดีของศาลในต่างประเทศ ปรากฏว่ามีกฎหมายเกี่ยวกับการ เปิดเผย พยานหลักฐานต่อศาลในหลายขั้นตอน การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนเข้าสู่กระบวนการ สืบพยานในคดีแพ่งจึง เป็นมาตรการที่มีความสำคัญมากที่สุดมาตรการหนึ่ง ซึ่งการพิจารณาคดีของ ศาลในต่างประเทศนั้นเปิดโอกาส ให้แก่คู่ความทั้งสองฝ่ายอย่างมากมายที่จะเข้าถึงพยานหลักฐานของ คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก่อนถึงวันสืบพยานได้ ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบเอกสาร การซักถามบุคคลก่อน วันสืบพยาน การตรวจสอบพยานวัตถุ เป็นต้น เพราะ ระบบการพิจารณาคดีของศาลในต่างประเทศ นั้นเห็นประโยชน์ของการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนวันสืบพยาน ในหลายกรณี โดยทำให้คู่ความได้มี โอกาสตรวจสอบและตกลงกันเกี่ยวกับพยานหลักฐานต่างๆ ก่อนถึงวัน สืบพยานได้และยังทำให้คู่ความ สามารถตกลงกันในประเด็นข้อพิพาทได้เร็วขึ้น เพราะได้มีโอกาสเห็น พยานหลักฐานของคู่ความอีก ฝ่ายหนึ่งและสามารถประเมินสถานการณ์ในการต่อสู้คดีของตนเองได้

ดังนั้น หลักการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนเข้าสู่กระบวนการสืบพยานในคดีแพ่ง ซึ่ง ใช้ในระบบการ พิจารณาคดีของศาลในต่างประเทศ เป็นหลักการที่ดีและสามารถแก้ไขปัญห ปริมาณ คดีที่ค้างค้ำได้ หากนำ

กระบวนการดังกล่าวมาปรับใช้กับกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของศาลยุติธรรม ไทย ก็จะช่วยทำให้กระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของไทยเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็วขึ้น ส่งผลให้ผู้พิพากษาสามารถพิจารณาและพิพากษาคดีให้เสร็จเร็วขึ้นกว่าเดิมและไม่มีปริมาณคดีค้างคั่งมาก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งตามกฎหมายต่างประเทศของระบบ กฎหมาย Common Law กับระบบกฎหมาย Civil Law ว่ากระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานของทั้งสองระบบเป็นอย่างไร
2. เพื่อศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานว่าเป็นอย่างไร
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการเกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งตาม กฎหมาย ต่างประเทศกับการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งตามกฎหมายไทย

สมมติฐานของการวิจัย

การเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งของไทยยังไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองสิทธิของคู่ความได้ ก่อให้เกิดปัญหาในทางพิจารณาวินิจฉัยคดี การศึกษากระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งตามกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับ การเปิดเผยพยานหลักฐานในกฎหมายต่างประเทศจะทำให้สามารถกำหนดแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเหมาะสมเป็น ประโยชน์ในกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของประเทศไทย และสามารถสร้าง ความยุติธรรมให้แก่ประชาชนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. จะทำการศึกษาแนวคิดและหลักเกณฑ์การเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งของ ระบบกฎหมาย Common Law และระบบกฎหมาย Civil Law
2. จะทำการศึกษาแนวคิดและหลักเกณฑ์การเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย
3. จะทำการศึกษาเปรียบเทียบการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งของระบบ กฎหมาย Common Law และระบบกฎหมาย Civil Law กับการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของ ไทย เพื่อนำมาพิจารณาถึงความเหมาะสมในการ ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยทางเอกสาร (documentary research) กล่าวคือ เป็นการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวบทกฎหมาย ตำรา วิทยานิพนธ์ บทความทางกฎหมาย และคำพิพากษา ของศาลทั้ง ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่ง

สรุปผล

การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน เป็นกระบวนการค้นหาความจริงที่ใช้กันทั่วไป โดยคู่ความฝ่ายหนึ่งสามารถรับทราบข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานเกี่ยวกับคดีที่อยู่ในความครอบครองของ คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานมาจากระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ที่ใช้ระบบ กล่าวหา (accusatory system) มีกระบวนการพิจารณาคล้ายได้หลักการที่ว่า "คู่ความมีสิทธิเท่าเทียมกัน" โดยมีลักษณะเด่นก็คือศาลจะมีบทบาทจำกัดเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้นไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติม หรือช่วยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในการแสวงหาพยานหลักฐาน การดำเนินการพิจารณามีกฎเกณฑ์การ สืบพยานที่เคร่งครัดมาก ศาลมีโอกาสใช้ดุลพินิจได้น้อย จึงทำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายมีบทบาทสำคัญเป็นคู่ต่อสู้ ซึ่งกันและกันอย่างเห็นได้ชัดผู้ฟ้องหรือโจทก์กับผู้ถูกฟ้องหรือจำเลย จึงถือได้ว่ามีฐานะเท่าเทียมกัน ศาลเองก็ อยากรให้เกิดความเท่าเทียมกันของคู่ความให้มากที่สุดตามแนวคิดทฤษฎี "social equity" ซึ่งมักจะเกิดปัญหา กับคู่ความที่มีฐานะทางสังคมต่างกันการเปิดเผยข้อเท็จจริงเริ่มต้นจากการพิจารณาคดีแพ่งว่าเป็นเรื่องระหว่าง เอกชนที่อยู่บนพื้นฐานของหลักความตกลง ซึ่งเปิดโอกาสให้มีการประนีประนอมยอมความได้กว้างขวาง การเปิดเผยข้อเท็จจริงทำให้คู่ความสามารถคาดการณ์ความได้เปรียบเสียเปรียบในคดีของตน และนำไปสู่การ ประนีประนอมยอมความได้ การค้นคว้าหาข้อเท็จจริงมาสู่ศาลนั้น แต่ละประเทศต่างก็มีที่มาและวิธีการ แสวงหาความจริงแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม ความรู้ ความเชื่อของคนในสังคมนั้นๆ สำหรับประเทศไทย แม้ว่าจะไม่มีกระบวนการก่อนการพิจารณาอย่างแท้จริง แต่มีวิธีการต่างๆที่ต้องกระทำก่อนการสืบพยานใน ศาลอยู่บ้าง กระบวนการเหล่านี้ได้นำเอาวิธีการของต่างประเทศมาใช้ หากแต่ต่างประเทศได้ปรับปรุง กระบวนการก่อนการพิจารณาคดีไปอย่างมาก ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมเศรษฐกิจของประเทศ โดยที่ ประเทศไทยไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเหล่านี้เลย กระบวนการที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่น การชี้สองสถาน การยื่นบัญชีระบุพยาน การส่งสำเนาเอกสาร แม้กระบวนการเหล่านี้ จะได้กระทำก่อนการพิจารณาคดีโดยการสืบพยานอยู่ก็จริง แต่ก็มิได้ช่วยบรรเทาหรือแบ่งเบาภาระของศาล หรือผู้พิพากษาอันจะทำให้คดีเสร็จสิ้นพ้นไปจากศาลได้ ด้วยกระบวนการดังกล่าวที่คู่ความต้องกระทำก่อนการ พิจารณาก็เป็นเพียงวิธีการที่จะเข้าสู่การพิจารณาของศาลเท่านั้น ผลในท้ายที่สุดการพิจารณาพยานหลักฐาน ในคดีก็ยังคงเป็นหน้าที่ของศาลต้องตัดสินจากการชั่งน้ำหนักพยานทุกชนิดที่คู่ความต่างฝ่ายต่างนำเสนอเพื่อ สนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงของตน แม้ถึงว่าจะเป็นพยานหลักฐานปลีกย่อยที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดี โดยตรงก็ตาม คดีความก็ยังคงค้างการพิจารณาของศาลอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งในขณะเดียวกันต่างประเทศได้มีการพัฒนาแนวคิดทางกฎหมายในการเปิดเผยพยานหลักฐานเพื่อทำให้คดีเสร็จจากการพิจารณาโดยเร็วไม่คั่ง ค้างศาล

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงก่อนวันสืบพยานเรียกว่า กระบวนการ pre-trial discovery ซึ่งเป็นกระบวนการที่พยายามขจัดความล่าช้าของการดำเนินกระบวนการ พิจารณาโดยการจำกัดขอบเขตของปัญหาข้อเท็จจริงและประเด็นข้อพิพาทในคดีหรือเป็นการตัดทอนประเด็น ข้อพิพาทในคดีให้น้อยลงเนื่องจากไม่ต้องใช้เวลาในการดำเนินคดีทั้งคดีมากเกินไป กระบวนการ pre-trial discovery เป็นการค้นหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานเพื่อการตัดทอนพยานหลักฐาน บางอย่างที่คุณความนำมาเสนอแล้วศาลเห็นว่าพยานหลักฐานในเรื่องนั้นไม่ได้เป็นประเด็นในการโต้เถียงกันอย่างไร้ความจำเป็น ซึ่งจุดมุ่งหมายของกระบวนการนี้เป็นไปตามหลักการทำให้กระบวนการพิจารณากระชับ (principle of concentration) มีวัตถุประสงค์ให้กระบวนการพิจารณาสามารถดำเนินไปด้วยความรวดเร็วยิ่งขึ้นโดยในประเทศ สหรัฐอเมริกาพบว่ามีการกระบวนการ pre-trial discovery ทำให้ 90 เปอร์เซ็นต์ของคดี แพ่งขึ้นไม่ถึงขั้นพิจารณา (trial)

ประเทศฝรั่งเศสนั้น ไม่มีขั้นตอนการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการพิจารณาคดีใน ความหมายเดียวกับ ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ แต่กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของฝรั่งเศสได้ กำหนดบทบาทให้กับผู้ พิพากษาประเภทหนึ่งซึ่งเรียกว่า “le juge de la thèse en état” (JME) หรือที่เรียกว่า preparatory judge มี อำนาจหน้าที่รวบรวมข้อมูลและเอกสารของคดี อันจะทำให้คดีอยู่ในสภาพที่พร้อมที่จะ ทำการพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดี โดยองค์คณะผู้พิพากษาและช่วยในการเริ่มตั้งทิศทางของคดีตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อ เป็นหลักประกันว่าคู่ความจะไม่ประวิง การพิจารณาและยังเป็นการทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการต่อสู้คดี ซึ่งคดีทุกคดีไม่ได้ถูกส่งเข้าสู่การพิจารณา พิพากษาคดีขององค์คณะผู้พิพากษาในทันที แต่จะต้องเข้าสู่การ พิจารณาของ JME เสียก่อนโดย JME จะเป็นผู้ ควบคุมดูแลให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาในขั้นนี้เป็นไปโดย ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการส่งคำคู่ความและ พยานเอกสารต่างๆ ของคู่ความ

ประเทศเยอรมัน ศาลเยอรมันเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการดำเนินกระบวนการเกี่ยวกับ การรวบรวม พยานหลักฐาน และการแลกเปลี่ยนพยานหลักฐานแทนที่จะเป็นทนายของคู่ความ ตามประเพณี กฎหมายที่ปฏิบัติกัน มาคือ เป็นการเสนอให้มีการพิจารณาพยาน คู่ความแต่ละฝ่ายจะนำเสนอข้อเท็จจริง ทั้งหมดที่จำเป็นต่อการสนับสนุน ข้ออ้างหรือข้อเถียงในคดีเป็นหน้าที่ของศาลที่จะพิจารณาตัดสินจาก ข้อเท็จจริงที่ได้มีการเสนอเข้ามาให้พิจารณา การ เปิดเผยพยานหลักฐานจึงเป็นสิทธิของคู่ความที่จะร้อง ขอให้มีการเปิดเผยพยานหลักฐาน การเปิดเผยพยานหลักฐานจึง ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของคู่ความ แม้แต่ใน การต่อสู้คดีคู่ความฝ่ายที่ถูกกล่าวหาเพียงแต่กล่าวอ้างพยานหลักฐานต่อ คู่ความฝ่ายที่ถูกกล่าวหา โดยไม่ถูก ผูกพันว่าพยานหลักฐานที่นำเสนอขึ้นต้องเป็นส่วนหนึ่งของคำฟ้อง ในขณะที่เดียวกันก็ ไม่อาจเรียกร้องให้ คู่ความอีกฝ่ายแสดงพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องประเพณียกมากกล่าวอ้างได้ การเรียกให้แสดง พยานหลักฐาน เป็นสิทธิของศาลที่จะส่งต่อคู่ความให้แสดงพยานหลักฐานที่ตนยกมากกล่าวอ้าง ซึ่งมาจากหลัก principle of party presentation หลักนี้คู่ความเป็นผู้กำหนดเองว่าจะนำเสนอพยานหลักฐานใดต่อ ศาล ศาลไม่ สามารถยกข้อเท็จจริงที่อยู่นอกเหนือการกล่าวอ้างของคู่ความมาพิจารณาเองได้ หลัก ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของหลัก ความประสงค์ของคู่ความ

สำหรับการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการ เปิดเผย พยานหลักฐานตามกฎหมายต่างประเทศได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมัน แล้ว พบว่ากระบวนการในการเปิดเผยพยานหลักฐานของประเทศไทยไม่มี บทบัญญัติไว้ชัดเจนซึ่งมีความแตกต่าง ทั้งขาด กระบวนการที่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวการพิจารณา ของศาลอยู่หลายประการ คือ

ประการแรก ปัญหาเรื่องแนวทางในการดำเนินคดี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่งของไทยไม่มี บทบัญญัติในเรื่องการประชุมคดีเพื่อกำหนดทิศทางในการดำเนินคดี แต่หลัก การดังกล่าวของไทยถูกกำหนดไว้ใน ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยแนวปฏิบัติใน การนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง พ.ศ. 2545 ข้อ 7 ว่า “ให้ศาลกำหนดให้มีการประชุม คดีโดยอาจกำหนดนัดพร้อมคู่ความทุกฝ่าย หรือนัดชี้สองสถาน เพื่อกำหนดประเด็นในคดี และ เพื่อที่จะทราบข้อมูลเกี่ยวกับพยานทั้งหมด...” ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวขาดกรอบระยะเวลาที่ ชัดเจนใน การดำเนินการเกี่ยวกับการประชุมคดี โดยที่ประเทศสหรัฐอเมริกามีข้อกำหนดเกี่ยวกับระยะเวลาใน การประชุมคดีที่มีกรอบชัดเจนแน่นอน

ประการที่สอง ปัญหาการสืบพยานนอกศาลก่อนการสืบพยานในศาล เป็นอีก กระบวนการหนึ่งใน กระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงก่อนการสืบพยานในศาล ซึ่งระบบกฎหมายไทยยัง ไม่ได้บัญญัติไว้ วัตถุประสงค์ของ กระบวนการนี้ก็เป็นเช่นเดียวกับกระบวนการรับข้อเท็จจริงและ กระบวนการถามข้อเท็จจริงระหว่างคู่ความกล่าวคือ

เพื่อจะช่วยให้การพิจารณาข้อดีและข้อเสียซึ่ง พยานหลักฐานในเรื่องที่ไม่ได้เป็นประเด็นโต้แย้งกันอย่างแท้จริงโดยที่ไม่ต้องนำสืบในชั้นศาลอีกซึ่ง ประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น มีกระบวนการสืบพยานนอกศาลซึ่งพยานหลักฐานที่สืบนอกศาลนั้น สามารถนำมาใช้ในชั้นพิจารณาได้โดยไม่ต้องสืบพยานในชั้นศาลอีก

ประการที่สาม ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจผู้พิพากษาในการแสวงหาข้อเท็จจริง อำนาจ หน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริงของผู้พิพากษาในศาลไทยนั้นถูกจำกัดโดยประมวลจริยธรรม ข้าราชการตุลาการว่า ในการนั่งพิจารณาคดีผู้พิพากษาจักต้องวางตัวเป็นกลาง ผู้พิพากษาจึงมีบทบาท น้อยในการค้นหาความจริงทำหน้าที่เพียงผู้ตัดสินคดีตามพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอมาเท่านั้น

ประการที่สี่ ปัญหาเรื่องการนำเสนอข้อเท็จจริง การนำเสนอข้อเท็จจริงหรือ พยานหลักฐานนั้นเป็นหน้าที่ของคู่ความแต่ละฝ่าย เพื่อสนับสนุนข้ออ้างและข้อเถียงของตนจึงมี โอกาสที่คู่ความจะเสนอข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่บิดเบือน เนื่องจากเป็นธรรมดาที่คนทำผิด มักจะปฏิเสธ หรือปกปิดความจริง หรือบิดเบือนข้อเท็จจริงเข้าข้างตนเอง เพื่อให้รูปคดีของตน เห็นอกว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง จึงทำให้การค้นหาข้อเท็จจริงหรือความจริงในทางคดีเป็นไปได้ยาก

ประการห้า ปัญหาข้อจำกัดภายใต้หลักความเป็นกลางของตุลาการ กระบวนการเปิดเผย พยานหลักฐาน จำเป็นที่ต้องมีคู่ความทั้งสองฝ่ายไม่ว่าจะเป็นตัวความหรือทนายความ และบุคคลที่ทำหน้าที่รับ ฟังหรือดำเนินกระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐาน จึงไม่สมควรเป็นผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดคดี เพราะหากผู้ที่กระทำหน้าที่เปิดเผยพยานเป็นศาลหรือผู้พิพากษาที่ต้องทำหน้าที่ในการตัดสินคดีอาจเกิดอคติ ในการชั่งน้ำหนักพยานหรือรับฟังพยานหลักฐาน เนื่องจากผู้พิพากษาอาจมีส่วนในการแสดงความเห็นเกี่ยวกับ พยานหลักฐานที่คู่ความได้เปิดเผยมาแล้วในชั้นกระบวนการเปิดเผยพยาน อาจทำให้เสียความยุติธรรม ด้วยเหตุ เพราะการแสดงความเห็นต่อพยานหลักฐานที่คู่ความเปิดเผยแม้กระทำโดยสุจริตก็อาจต้องห้ามตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หมวด 2 การคัดค้านผู้พิพากษา มาตรา 11 ถึง มาตรา 14 ได้ โดยเหตุแห่งการ คัดค้านผู้พิพากษานั้นเป็นเหตุที่มาจากกรณีมีส่วนได้เสียของผู้พิพากษากับเหตุที่มาจากความสัมพันธ์ของ ผู้พิพากษากับคู่ความตามที่กฎหมายกำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 11 ถึง มาตรา 12 แต่เหตุดังกล่าวไม่ครอบคลุมในเรื่องความสัมพันธ์เหมือนกับกฎหมายในประเทศฝรั่งเศส แม้ว่าจะได้กำหนด เหตุในการคัดค้านผู้พิพากษาไว้คล้ายกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย แต่ในส่วนที่เป็นเรื่อง ผลประโยชน์หรือความสัมพันธ์ของผู้พิพากษานั้นกับตัวความได้รวมถึงคู่สมรสของผู้พิพากษาด้วย และขยาย กว้างไปถึงหากผู้พิพากษาเป็นเพื่อนหรืออริกับคู่ความฝ่ายใดอีกฝ่ายสามารถนำมาเป็นเหตุในการคัดค้าน ผู้พิพากษาได้

ประการที่หก ปัญหาข้อจำกัดภายใต้หลักการใกล้เคียง การใกล้เคียงข้อพิพาทและ การเปิดเผยพยานหลักฐานแม้มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ มุ่งต่อการยุติข้อพิพาทที่คู่ความมีขึ้น แต่การ ใกล้เคียงจะทำให้คดีเสร็จไปจากศาลก็แต่โดยเฉพาะที่คู่ความตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ เท่านั้น หากกรณีที่คู่ความไม่สามารถตกลงประนีประนอมยอมความกันได้โดยการใกล้เคียงข้อพิพาท คดีนั้นย่อมต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลเช่นเดิมอีก อย่างไรก็ตามพยานหลักฐานใดที่ คู่ความได้เปิดเผยกันในชั้นใกล้เคียงข้อพิพาทที่ไม่สามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณา ได้ ซึ่งต่างกับการเปิดเผยพยานที่จะคัดเลือกเฉพาะพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข้อพิพาท เท่านั้น เพื่อเป็นการตัดทอนประเด็นอีกที่ไม่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทของคู่ความ การเปิดเผย พยานหลักฐานจึงเป็นแนวทางในการบริหารจัดการให้คดีเสร็จไปจากศาลได้ดีและมีประสิทธิภาพ มากกว่า และประมวลจริยธรรม ข้าราชการตุลาการกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้ในข้อ 8 ว่า “การเปรียบเทียบหรือใกล้เคียงคดีจักต้องกระทำในศาล ผู้

พิพากษาพิงชี้แจงให้คู่ความทุกฝ่ายตระหนักถึงผลดี ผลเสียในการดำเนินคดีต่อไป ทั้งนี้จำต้องไม่ให้คำมั่นหรือบีบบังคับให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทุก ฝ่ายรับข้อเสนอดังกล่าวหรือให้จำเลยรับสารภาพโดยไม่สมัครใจ และจำต้องไม่ทำให้คู่ความฝ่ายใดฝ่าย หนึ่งระแวงว่าผู้พิพากษาฝักใฝ่ช่วยเหลือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ” จะเห็นได้ว่ากฎหมายไทยกำหนดให้ ผู้พิพากษาเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยต่างๆที่ผู้พิพากษาควรเป็นผู้ที่ชี้ช่องให้เกิดการประนีประนอมกัน แต่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการนำวิธีระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยเข้ามาใช้ในระบบศาลซึ่งทาง ศาลเป็นผู้จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ยโดยนักกฎหมายที่สมัครใจมาลงชื่อ ศาลจะตรวจสอบคุณสมบัติ ของผู้ไกล่เกลี่ยที่เหมาะสมและศาลจะนัดผู้ไกล่เกลี่ยมาพบคู่ความทั้งสองฝ่ายเพื่อทำการไกล่เกลี่ย

ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าประเทศไทยควรนำกระบวนการเปิดเผย พยานหลักฐานก่อนสืบพยานมาใช้ให้เหมาะสม เพื่อขจัดปัญหาความล่าช้าในการดำเนินคดีและ การแก้ปัญหาคดีค้างศาล ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. กรณีกำหนดระยะเวลาในการประชุมคดีตามในระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่า ด้วยแนวปฏิบัติในการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง พ.ศ. 2545 ข้อ 7 มิได้กำหนดระยะเวลาไว้ ควรนำระยะเวลาของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้กล่าวคือ นับแต่โจทก์ยื่นฟ้องคดีเป็นระยะเวลา 120 วัน ให้ดำเนินการประชุมคดีให้เสร็จสิ้น
2. กรณีการสืบพยานนอกศาลควรนำกระบวนการสืบพยานนอกศาลก่อนการสืบพยานใน ศาลของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้กับระบบกฎหมายไทย เพื่อจะช่วยเร่งรัดการพิจารณาคดีและ ขจัดเสียซึ่งพยานหลักฐานในเรื่องที่ไม่ได้เป็นประเด็นโต้เถียงกันอย่างแท้จริงโดยที่ไม่ต้องนำสืบในชั้น ศาลอีก ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีดำเนินไปอย่างรวดเร็ว
3. ประเทศไทยควรกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้พิพากษาในการแสวงหาข้อเท็จจริงสำหรับ ค้นหาข้อเท็จจริงก่อนการสืบพยานไว้โดยเฉพาะ เพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถใช้อำนาจดังกล่าวในการ แสวงหาข้อเท็จจริงได้อย่างเต็มที่ เป็น เพื่อประโยชน์ในชั้นการพิจารณาทำให้กระบวนการพิจารณา ของศาลที่มีขึ้นภายหลังกระบวนการ ค้นหาข้อเท็จจริงสามารถดำเนินไปได้ด้วยความรวดเร็ว เนื่องจากได้มีการตรวจสอบและแสวงหาข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับประเด็นแห่งคดีแล้วขั้นหนึ่งเป็นการ กลั่นกรองเอกสารและพยานหลักฐานก่อนถึงการพิจารณา ทำให้ลดโอกาสที่จะสืบพยานในประเด็นอื่น ที่พุ่มเพอຍไม่เกี่ยวข้องกันคดี เป็นผลให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ
4. บทลงโทษของการเสนอข้อเท็จจริงที่ไม่ถูกต้องของประเทศเยอรมันนั้นจะทำให้คู่ความในคดี เสนอแต่ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ทำให้คดีง่ายต่อการพิจารณา เพราะคู่ความจะเกรงกลัวต่อบทลงโทษของ กฎหมาย ซึ่งประเทศไทยควรกำหนดบทลงโทษในการเสนอข้อเท็จจริงที่ไม่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การแก้ไข ปัญหาที่ล่าช้าได้อย่างเหมาะสม
5. กรณีเหตุคัดค้านผู้พิพากษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หมวด 2 การคัดค้าน ผู้พิพากษา มาตรา 11 และมาตรา 12 แต่เหตุดังกล่าวไม่ครอบคลุมในเรื่องความสัมพันธ์เหมือนกับ กฎหมายของประเทศฝรั่งเศสตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับใหม่ (new code of civil procedure book 1) ในบรรพ 1 ลักษณะ 10 หมวดที่ 2 ว่าด้วยการถอดถอนผู้พิพากษาออกจากการ พิจารณาคดี มาตรา 341 วรรคสอง แม้ว่าจะได้กำหนดเหตุในการคัดค้านผู้พิพากษาไว้คล้ายกับประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย แต่ในส่วนที่เป็นเรื่องผลประโยชน์หรือความสัมพันธ์ของผู้พิพากษา นั้นกับตัวความได้รวมถึงคู่สมรสของผู้พิพากษาด้วย และขยายกว้างไปถึง

หากผู้พิพากษาเป็นเพื่อนหรือรักกับคู่ความฝ่ายใดอีกฝ่ายสามารถนำมาเป็นเหตุในการคัดค้านผู้พิพากษาได้ ซึ่งควรเพิ่มเติมเหตุดังกล่าวใน ลักษณะเดียวกันกับประเทศฝรั่งเศส เพราะฐานความสัมพันธ์ของคู่สมรสของผู้พิพากษาย่อมส่งผลต่อความเป็นกลางในการพิจารณาพิพากษาคดี อีกทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นไม่ได้กำหนด เหตุให้คู่หมั้นของผู้พิพากษานั้นเป็นคู่ความในคดีเป็นคัดค้านผู้พิพากษาซึ่งควรเพิ่มเติมเหตุนี้เช่นกัน เพราะฐานะคู่หมั้นนั้นย่อมแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เป็นพิเศษมากกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป

6. กรณีการไกล่เกลี่ยโดยผู้พิพากษาในประเทศไทยนั้นอาจเกิดความไม่เป็นกลางขึ้น ได้ในการไกล่เกลี่ย ซึ่งจะทำให้ขัดกับความเป็นกลางของตุลาการและเมื่อคู่ความที่เข้าสู่กระบวนการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสงสัยหรือระแวงในความไม่เป็นกลางของผู้พิพากษาแล้วจะทำให้การไกล่เกลี่ยไม่ ประสบผลสำเร็จ จึงควรนำวิธีการตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้โดยให้ศาลเป็น เพียงผู้ที่ทำหน้าที่ในการแสวงหาหรือคัดเลือกบุคคลภายนอกที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อแก้ปัญหาใน เรื่องความไม่เป็นกลางของตุลาการ เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่คู่ความว่าตนจะได้รับความ ยุติธรรมในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

เอกสารอ้างอิง

- เกษมสันต์ วิลาวรรณ. (2553). คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองแรงงาน. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- คณิต ณ นคร. (2549).กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- จินดาวรรณ แสงกาญจนวนิช, “การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนเข้าสู่กระบวนการสืบพยานในคดีแพ่ง,” รายงานการวิจัย, (สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, 2547), น.1.
- จรัญ ภักดีธนากุล. (2549).กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : จีระวิชาการพิมพ์.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์ และวรรณชัย บุญบำรุง. (2543).สารนารู้อเกี่ยวกับการจัดทำประมวลกฎหมายของต่างประเทศและของไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.
- ธิรพันธ์ รัตมิตต. (2508).กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส. พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ.
- โสภณ รัตนกร.(2545).คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัท กรุงเทพฯ : นิติบรรณการ

**NMCCON
2021**

การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา

ครั้งที่ 8 ประจำปี พ.ศ.2564

“สู่ชีวิตวิถีใหม่ ด้วยงานวิจัยทางสุขภาพและการบริการ”

27 มีนาคม พ.ศ. 2564